

CRIDA DE L'APLEC DE LA ROSA A LURDES I AL CASTELL 2017

Màrius Serra i Roig

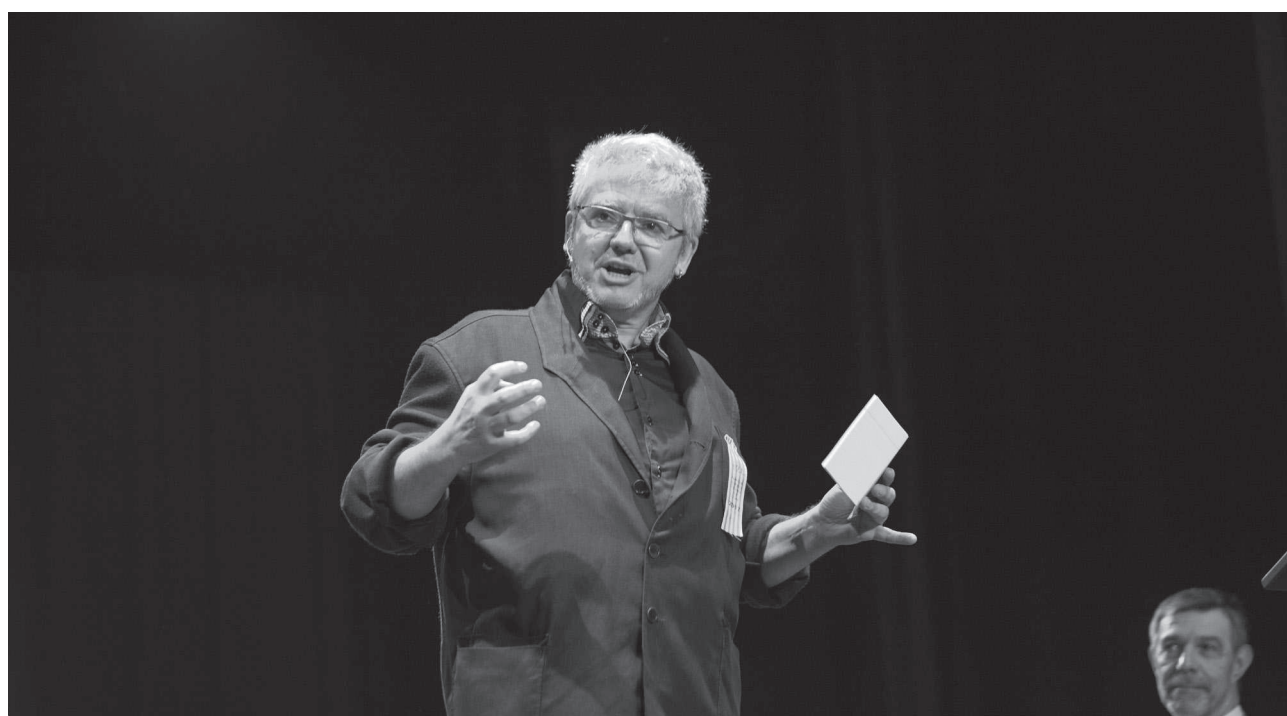
Filòleg, escriptor, traductor, periodista i enigmista català

En la crida més lingüística, enguany Màrius Serra reivindica l'Aplec i el nostre poble amb un enigma per a cada lletra de la paraula Tona. Posa de manifest la creativitat i el valor cultural de la llengua catalana, i també repassa el significat dels símbols i de les figures més representatives de la festa. A més, dedica una sentida dedicatòria final al seu amic i desaparegut Carles Capdevila. La crida va tenir lloc el diumenge 4 de juny a la sala La Canal.

Bon dia, tonenques, tonencs, roseraires, traginers i membres del Consistori. Primer de tot, deixeu-me dir que sempre m'he considerat

un cridaner, però mai fins avui no n'havia exercit, i també té nassos perquè aquesta nit m'ha visitat un grec, al llit, anomenat "amigdalitis" i avui que he d'exercir de cridaner tinc una mica d'angines, de manera que la meua veu potser no sorgirà... Ho donarem tot, però no sortirà amb aquella força.

Per tant, us he preparat una crida de l'Aplec enriquida amb quatre enigmàrius, un per cada lletra de TONA, que plantejarem als membres del Consistori aquí presents, amb l'ajuda de tot el poble si no us en sortiu, i una dedicatòria final. Començo per això de la crida, que certament quan en Joaquim Romeu m'ho va proposar i anteriorment quan vam venir amb el programa, va quedar molt clar que aquí no en fèieu, de pregons: aquí feu crides. I, és clar, tot ve de l'any 68 quan Josep Miracle us va fer el pregó (que aquell any encara era pregó), i us va dir "no,

L'escriptor Màrius Serra, dret, durant la seva intervenció (Foto Pla - Arxiu Municipal)

Sant Jordi 2018

La Comissió de l'Aplec, el cridaner Màrius Serra, les roseraires majors sortint i entrant, el traginer major i altres convidats a la sala d'actes de l'Ajuntament (Foto Pla – Arxiu Municipal)

en català fem crides”. Bé, jo vull reivindicar en Josep Miracle, que va ser un dels miracles de la resistència cultural d’aquest país que en uns moments tan difícils va fer diccionaris, va treballar per la llengua. Va ser algú que va fer honor al seu cognom; molts d’aquests miracles ens han portat aquí, i ràpidament he anat a l’IEC, perquè jo ara que soc acadèmic de l’Institut d’Estudi Catalans, soc molt obedient, hi he anat i he buscat *Crida*, a veure què, i el primer de tot òbviament és “acció de cridar”, això ja ho sabíem i és obvi; però la segona ja diu clarament “publicació en veu alta per un pregoner o nunci”.

Bé, jo prefereixo ser pregoner perquè nunci em sona de Vaticà: ja gairebé hi veig el papa al darrere. Pregoner o nunci de noves que interessin als habitants d’una població. Diu “*el nunci ha fet una crida*”; i la crida també és el document, és a dir, això (en fi, jo no llegeixo però una mica de document fem) que es proclama en el moment, el text destinat a ser proclamat com a crida. Ara bé, després hi ha més usos de crida, algun dels quals una mica inquietant: un que diu “*Crida i cerca*”: això és, en català, l’ordre donada per l’autoritat judicial a la governativa per perseguir i arrestar la gent, que és una cosa que el Tribunal Constitucional últimament s’hi

dedica molt, a això de “*crida i cerca*”. Doncs que vagin cercant que ens trobaran!

I després, també la crida pot ser el senyal que es posa en un escrit o un llibre, que aquest era el primer sentit que a mi em venia com a lletraferit i persona que ve del món de les lletres, que es posa per remetre el lector a una nota o a un advertiment posats a peu de plana o en una altra banda; allò de l’asterisc és una crida.

Per tant, avui fem totes aquestes crides alhora i ho fem per les quatre lletres de Tona, i amb una dedicatòria especial, al final.

Tona, com sabeu tots, té quatre lletres. Per cert, les mateixes lletres que té la paraula URNA, quatre, i la paraula VOTA, també, en té quatre. Jo m’he proposat d’analitzar-les una per una, tot reflectint la vostra parla tan rica i tan interessant sempre, per la mides afinades, i fer alguna reflexió, però alhora, mentre faig lletra per lletra, llanço el primer dels quatre enigmàrius.

A veure, autoritats, jo us el llanço. Ara us veig amb cara de dir: “això no ens ho esperàvem, eh!” En fi, jo us el llanço, però us pot ajudar el poble, com sempre, perquè vosaltres sou aquí perquè el poble vol, perquè nosaltres sí que creiem en urnes i en votacions i en tot això. Doncs bé, el primer és: ESCLATA, com aquest Aplec, de sis

lletres. Jo el deixo aquí; continuem i ja vindré. ESCLATA com aquest Aplec, sis lletres. Aneu pensant. Potser haureu de treure les castanyes del foc dels vostres representants.

La T. Comencem per la T. És una lletra que els jugadors de bàsquet relacionen amb el temps mort; allò que fan: T, un temps mort. Però també amb una *greueria* excelsa, el gran Gómez de la Serna (perquè els catalans ens agrada llegir en totes les llengües del món, no tenim problemes per això), en una *greueria* deia que "la T és el martell de l'alfabet"; ja té una mica aquest aspecte.

A mi em van advertir amb un vers feridor, que l'he posat aquí al principi perquè no em foteu els tomàquets pel cap; no patiu que després ja ho anirem amorosint. Em van dir: "Vas a Tona?, vigila: gent de Tona, gent bribona, mala raça de cadells, si hi teniu algun tracte, no us fieu pas d'ells!"

Jo vaig pensar: no pot ser, perquè jo he anat a Tona moltes vegades i sempre m'han tractat la mar de bé, i no només ara amb la tele, eh!, que jo ja venia quan tenia els fills petits, aquí a la fira del Joc i de la Pesseta, amb un fred de por, però jo aquí sempre, jo venia.

Però vaig dir, a veure, per què deu ser això d'aquest martell? D'on deu venir, això? I és que me n'he adonat que les tonenques i els tonencs, a part de tenir una T al davant, foteu una T al darrera de tot! Tu agafes un mapa i sents a dir: "passa'm el mapat". Jo pensava que era una cosa en anglès, però resulta que no.

A més, aquí quan es parla de tots aquests guardons literaris, guanyeu "premits". Diu: li han donat un "premit" a la nena. Jo sóc del gremi de la lletra, no; del "gremi", dec ser, no? També és interessant, quan aneu al bar. Aneu al bar? No! Aneu al "bart". O a l'esbart; a l'esbart hi aneu molt, perquè avui és la festa, oi?

Dels rellotges, en dieu rellotge d'"ort". Un rellotge d'"ort" de l'avi! L'hort, deu ser que ja hi havia tomàquets allà. No, era d'or. I a l'hort què hi teniu, a l'hort? Apis, per exemple, l'"àpit". Arrambar l'"àpit", ja seria un altre tema, que no hi entrarem; però això sí, quan estimeu, quan us enamoreu, aquestes roses, aquesta cosa que l'amor s'hi posa, aneu a per totes, eh!, perquè aneu i en dieu "a mort". A mort! Això sí que és enamorar-se.

Davant de tot això, amb tanta T jo pensava que deu ser per això, al final ho endolciu tot amb unes

Carla Ges, roseraire major de l'Aplec del 2017 (Foto Pla - Arxiu Municipal)

tortades excelses, si pot ser de can Cors, millor. Però també hi deu haver altres pastisseries, no voldria pas trepitjar cap ull de poll ara; per tant la T la teniu molt present a les vostres vides.

Autoritats, com el tenim l'enigmàrius? Alguna hipòtesi d'ESCLATA com aquest Aplec, de sis lletres? Sí? No? Trenca? Sis lletres, esclatar. Vaig donant pistes. Algú del poble? Ha de ser un sinònim d'esclata, un verb, per exemple amb un explosiu quan en una pedrera, que el fan explotar, què passa?

Detona! És detona! Esclata, com aquest Aplec de Tona. Aquest era de dijous, eh! Jo us els regalo tots, el quatre. No patiu gens; no hem vingut a perdre l'autoestima, tenim la solució sempre a punt.

El segon enigmàrius, ara parlarem de la O, i llanço l'enigmàrius a tothom; Joaquim, a tu també: un moment a la flor d'Osona, de sis lletres; perquè Tona és la flor d'Osona, ho sabeu, això, no?

La O és una lletra rodona, ens dona oxigen, és un zero, també. Un zero a l'esquerra, no tot pot ser bo; és una disjunció, o una cosa o l'altra, i també és l'inicial d'Osona. A mi m'agrada que he vist que en aquest Aplec, que és Mare de Déu de Lurdes veig que l'escriu amb "u" i sense "o". Això està bé, perquè quan la Bernardette Sobirós, aquella noia amb dues "os" va anar a

trobar aquell miracle de la Verge, en realitat no va trobar la Verge de Lurdes, ella va trobar la Verge de Lorda perquè en occità, que era la seva llengua, és Lorda. I en català és Lurde, en realitat; no Lourd, que això vindria del francès o de l'espanyol en la seva còpia. Per tant, és sense la O.

Ara bé, jo he trobat noms d'indrets curiosos d'aquí Tona que tenen la O, i que m'han cridat l'atenció, com Barroca. A mi m'agrada l'art barroc i vaig pensar carai, deu ser una cosa embolicada; no, no, Barroca era que estava damunt de la roca. I després un, que aquest no cal que m'expliqueu què hi fèieu; el sot de Matamonges, que era un indret enclotat que jo vaig pensar ai Mare de Déu, pobra mare superiora i companyia en aquest indret tan enclotat. Allà vosaltres.

Ara bé, la O, part de la roseraire, del roser, i fixeuvos que la roseraire actual Carla Ges, diu: i on és la o?... i Clot. La O. La tenim la O, la tenim. I el traginer no podia ser pas menys; Marc Hidalgo Lara. Una altra O!

La paraula roseraire, segons vaig ser degudament informat en el seu moment, és molt singular, i per això quan vam venir aquí la vam destacar tant, perquè a moltes festes hi ha la

L'alcalde Josep Salom imposa la banda a la nova roseraire major (Foto Pla – Arxiu Municipal)

L'alcalde Josep Salom enfaixant el traginer major, Marc Hidalgo (Foto Pla – Arxiu Municipal)

Arnau Tordera cantant el seu arranjament del Ball de la Rosa, acompanyat de cantaires de l'Escola Municipal de Música (Foto Pla - Arxiu Municipal)

pubilla, i és merament la pubilla, però aquí si és la pubilla i rep el roser i tot plegat, es veu que un dels vostres cridaners, el Sr. Lluís Moreno, que també tenia O, ja l'any 67 en la crida, que llavors encara n'hi dèieu pregó, encara no havíeu fet el tomb, va dir: "i si n'hi diem roseraire?". I així ha quedat i està molt bé.

És clar, jo amb l'obsessió aquesta del vot que tenim tots ara he pensat i com es tria la roseraire i el traginer. Hi ha urna? I em diuen: no, hi ha un sac i hi foten els papers... I, doncs, que voteu? No, triem a sorts perquè sigui una mica a l'atzar. I jo penso que potser desencallàriem tot això del referèndum, si diem que ho fitem tot en una bossa a veure si fem el referèndum i tothom que digui "jo sóc demòcrata" que hi posi un sí. Aleshores traurem els paperets i, com que tots som demòcrates, sortirà que sí i farem un referèndum, no? Per tant, la via roseraire és la via pel referèndum! Ho tenim claríssim. Després quan votem que cadascú voti en consciència; que voti sí, que voti no, que voti en blanc, que voti en negre, que posi un poema, que voti el que vulgui! Però tant costa d'entendre, això?

Ara bé, també m'he trobat que aquí no aneu a fer una copa, sinó que aneu a fer el got, i això m'agrada molt... "Anem a fer un got!". Penso sempre que per mi el got sempre era d'aigua, però aquí m'han dit que no, que de vegades hi

poseu altres líquids. Doncs està molt bé. Com us he dit abans, jo conec Tona de fa temps, ja venia aquí a la Fira Joc Joc i de la Pesseta (i joc també té O). I darrerament soc un fanàtic, veritable fanàtic d'un predecessor en aquesta feina, per un tonenc il·lustre vostre, perquè soc un fan absolut del grup Obeses, que comença per O, amb l'Arnau Tordera, a qui sentirem després també, i per qui demano un fort aplaudiment.

I a tot això, si em permeteu una petita grolleria, els petits ara que es tapin les orelles, aquí a Osona els teniu molt grossos, eh, perquè jo he vist que a Osona i a Tona especialment perquè aquí quan renegueu dieu: "Collons com plou!", que esperem que no ho hàgiu de dir avui, foteu una O de més: "Collonsos!" Això no ho havia sentit enlloc: collonsos té tres O, eh!

A tot això, membres del Consistori, com el teniu el segon enigmàrius? A veure, era: un moment a la flor d'Osona, ESTONA! Sí, "estona", molt bé, un aplaudiment.

La tercera lletra òbviament parlem de la N, el tercer enigmàrius ja teniu el de Tona, ja teniu l'estona, aquest tercer eh! Ara esmentàvem l'Arnau, doncs també li podríem dedicar: canta sense desafinar. De sis lletres.

Però analitzem la N. La N és una lletra que no hem de perdre mai perquè cal que no perdem el nord! I és el símbol del nord. És un número

indeterminat, també és l'enèsim, allò que quan estudiem matemàtiques en diuen N, que vol dir qualsevol número i dius, carai! Quina lletra més potent. I resulta que aquí especialment volia fer referència a un noi, el Noi de Tona. El Noi de Tona, que per vosaltres deu ser com una llegenda o una cosa sense importància, era un xarlatà i un arrencaqueixals de finals del segle XIX i primers del XX. Però va ser tan famós que va ser com un personatge mediàtic. En un món en el qual no ens haguessin arrabassat la nostra continuïtat cultural i lingüística, el Noi de Tona estaria al costat de l'"Homet de Ribes" o del "Bertran de les bartranades" o del "Lo Siginero del sud", que era un home com l'home del sac a les terres de l'Ebre; Lo Siginero era el que feia por als nens, perquè venia i els hi prenia el sagí, és a dir, el greix, no?

Per tant, feia una mica de por. El Noi de Tona seria una d'aquestes figures de cultura popular a peu pla. Però que ara n'anem molt i molt mancats d'aquestes figures, perquè la cultura catalana es va haver d'arrecerar, es va haver de refugiar en l'alta cultura, en la poesia, en el "portes endins", perquè les circumstàncies històriques del segle XX van ser que la van malmetre i no la van deixar estar "portes en fora". De fet, de portes en dins hem resistit, però tenim un dèficit de portes en fora.

El Noi de Tona a mi em va cridar l'atenció perquè vaig viure durant molts anys enganyat. Mon pare deia que el Noi de Tona era un boxejador que es deia Urtain. Mon pare em portava a la boxa quan jo era petit al Price de Barcelona a veure païos que es fotien unes gardeles, unes... en fi, així vam créixer, no? José Manuel Ibar Urtain, aquest paio va ser boxejador, campió d'Europa de pes pesat. I jo el vaig investigar, perquè no m'acabava de lligar. Aquest paio era basc, com podia ser el Noi de Tona? Mon pare sempre em deia: "Jo vaig a veure el Noi de Tona!", i vaig estar investigant i en realitat era d'un llogarret d'Euskadi que es diu Cestona, i li deien el Tigre de Cestona, i mon pare per allà com li va passar, la cosa que li va semblar més seva, va ser el Noi de Tona! I jo pensava hòstia, sí que és fort, encara és viu el Noi de Tona. En definitiva, un reivindicació no només del Noi de Tona sinó de la cultura popular de la qual avui també en tenim una de les seves representacions en balls, amb una tradició concreta. Però n'hi ha moltes d'altres i la cultura popular és la cultura viva que pot fer de gruix per construir al damunt una cultura internacional, una cultura com la que volem per la cultura catalana.

L'aplec de sardanes dalt el Castell el dilluns de Pentecosta (Foto Pla – Arxiu Municipal)

Crida de l'Aplec 2017

Com era allò de canta sense desafinar de sis lletres? ENTONA! Ara tots anem millorant. Ho faig al revés, a la ràdio el dilluns ho poso fàcil, aquí no, aquí ho hem fet del revés perquè ens anem animant i acabem ben alts, va!

Quarta i última lletra: l'última lletra d'aquest enigma que és la A: es corda la camisa per anar a l'Aplec, de sis lletres. Tots tenen sis lletres i tots acaben igual.

Bé, la A és la porta de l'alfabet, és l'alfa, és àlef, és el nostre gran tresor, és l'inici de la cultura. És un triangle amb potes, de vegades als mots encreuats la defineixo com una pintada llibertària, també, o com el que hi ha al mig del mar, que és una lletra A entre la M i la R: mar. Aquí a Tona em ve a tomb de donar-vos la A perquè sou galants i, segons vaig trobar quan mirava les expressions, es diu: "per fatxendes a Sant Boi, per cavallers a Osona, per garrits a l'Esquirol, i per galants, els de Tona". O sigui ja es veu que aquí quedeu bé. De tan galants com sou de les roselles, que és la paraula catalana que he descobert que té més variacions en tot el territori, eh! La rosella, aquesta flor vermella, aquí gallarets potser? Gallaret!. Però jo crec que quan l'obres allò que fem de petits: gall, gallina o gallaret, el que hi ha a dins deu ser un opiaci o una cosa que col·loca i que a cada poble hi ha anat posant imaginativament noms diferents, però aquí gallarets amb la A.

Una altra cosa importantíssima i bàsica que potser algú avui i ara veurà la llum, vosaltres quan aneu a buscar els Reis, les atxes dels Reis, dels reis bons, dels reis que ens agraden, els Reis Mags, eh? Els únics reis! Doncs atxes que es fan amb espígol, com ho anomenau? Barballó, però clar, jo he sentit algú que diu "vermelló", com si fos de vermell. És amb A i amb B alta, barballó, ja que ve de l'espígol i d'aquestes atxes tan magnifiques que feu. I encara més as que he trobat que m'han cridat l'atenció: quan es venia a beure una mica d'aigua sulfurosa en algun balneari de per aquí que es creia que tenia virtuts terapèutiques, igual com encara no existia el *couching* emocional, venien a beure aigües sulfuroses i deien: anem a prendre les "aigues". "aiga". Això a casa, que no són de Tona, també ho deien, venen de la Segarra. De l'aigua sulfurosa en deien "l'aiga de la Puda", i això és amb A també, tot amb A i el millor de tot és que en diversos llocs d'Osona, entre els

quals compto que a Tona, el que serien les golfes d'una casa, aquell segon pis i posant moltes as diu: puja al dalt més alt, osti això a mi em crida molt l'atenció. Hi ha la planta, el dalt i el dalt més alt, no? Fantàstic!

Es corda la camisa per anar a l'Aplec, com ho tenim? BOTONA! Sí, senyor! Ens hem posat les piles.

Acabo aquesta crida que m'heu fet l'honor d'encomanar-me avui, i me la permetreu que l'acabi contravenint totes les normes del bon cridaner que espero haver complert fins ara, perquè em sap greu, però us hi poseu com us hi poseu avui no me'n puc estar de dedicar la crida a l'Aplec de la Rosa a Lurdes i al Castell de Tona d'avui 4 de juny de 2017 a una persona que no era pas tonenca, però que va néixer a poc menys de cinc quilòmetres d'aquí, no puc deixar de dedicar aquesta crida al meu amic Carles Capdevila i Plandiura. Com sabeu, ell va néixer fa només 51 anys als Hostalets de Balenyà, i tot just ahir l'enterràvem també aquí prop, fa tres dies que ens ha deixat, amb molt bon humor perquè així és com va viure i així és com tots el recordem. Vaig tenir l'honor de ser el seu amic durant molts anys, fins el punt de tenir una empresa junts durant una parell d'anys que es va dir Verbívol, que es dedicava a produir jocs de paraules a la tele, potser algú recordarà un micro-programa que vam produir que es deia: "No tinc paraula", que sortia abans del telenotícies i que sortia gent fen enigmes com aquest que us he plantejat ara aquí, gent famosa i, amb ell va ser amb qui vam fer el primer enigmàrius, i a qui li vaig enviar una cosa que es deia SMS, en el seu moment i va ser ell que va dir: "això podria anar bé, per què no ho proposes a la ràdio?". De manera que em sembla que tots plegats, perquè és un osonenc universal, que el seu llegat el portarem amb nosaltres durant molts anys i perquè els tonencs sou així d'oberts que fins i tot aplaudiu als del poble del costat, cosa que no passa enlloc més de Catalunya, he pensat que avui volia acabar aquesta crida amb un record d'en Carles.

Visca l'Aplec, visca Tona i visca Catalunya!